

WSTĘP

Architektura uniwersytetów od wieków powiązana jest z przemianami instytucji akademickich, którym służy. Co więcej, kształtując miejsce i przestrzeń nauki, architektura nie tylko ucieleśnia wartości kultury stanowiące podbudowę epistemologii, ale także wywiera bezpośredni wpływ na charakter badań i ich wyniki¹. Paradoksalnie, uniwersytety u swych początków nie miały określonych ram architektonicznych. W średniowieczu przestrzeń uniwersytetu była przestrzenią umowną, wyznaczoną przez obecność nauczyciela i studentów (fig. 1)². Uniwersytet był tam, gdzie odbywały się zajęcia (w domach prywatnych, kościołach, kaplicach), a wielu uczonych i studentów wędrowało z miasta do miasta, przenosząc nauczanie ze sobą³. Jednak w dobie nowożytnej uczelnie, które już w średniowieczu, dzięki przywilejom lokacyjnym, powiązane były z określonym

---

¹ Na temat wielowymiarowych powiązań między architekturą a nauką zob.: N. Jardine, *The Scenes of Inquiry. On the Reality of Questions in the Sciences*, Oxford: Clarendon, 1991; P. Galison, E.A. Thompson (red.), *The Architecture of Science*, Cambridge Mass.: MIT Press, 1999; oraz M. Hagner, H.-J. Rheinberger (red.), *Die Experimentalisierung des Lebens. Experimentalsysteme in den biologischen Wissenschaften. 1850/1950*, Berlin: Akademie Verlag, 1993.

² O. Pedersen, *The First Universities: Studium Generale and the Origins of University Education in Europe*, Cambridge: Cambridge University Press, 1997, s. 190–192, 196–197.

³ C.H. Haskins, *The Rise of Universities*, Ithaca: Cornell University Press, 1957, s. xiv–xxiii; J.W. Drijvers, *Centres of Learning: Learning and Location in Pre-Modern Europe and the Near East*, Leiden: Brill, 1995, s. 44.

1. *Cours de philosophie à Paris, Grandes chroniques de France* (kon. XIV w.),
Castres bibliothèque municipale, fot. Wikimedia Commons, domena publiczna

miejscem, zapuściły korzenie, a ich monumentalna architektura oznajmiała, że stały się częścią ówczesnego establishmentu. Termin „uniwersytet”, pochodzący od *universitas magistrorum et scholarium* (wspólnota mistrzów i studentów), znamionuje korporacyjny charakter instytucji; architektura oraz jej układy przestrzenne musiały więc uwzględniać różnorodne potrzeby tej złożonej społeczności⁴.

---

⁴ Architektura uniwersytetów dopiero niedawno doczekała się nieco bardziej metodycznego opracowania, choć skoncentrowanego głównie na przykładach nowoczesnych, zob. J. Coulson, P. Roberts, I. Taylor, *University Planning and Architecture: The Search for Perfection*, London: Routledge, 2010. Opracowanie niektórych problemów można także znaleźć w: C. Summerfield, M.E. Devine (red.), *International Dictionary of University Histories*, Abingdon: Routledge, 2013 [wyd. 1, 1998, Fitzroy & Dearborn]; oraz w: S. Zaggia, *Architetture universitarie: collegi per studenti e palazzi dello Studio*, w: D. Calabi, E. Svalduz (red.), *Luoghi, spazi, architetture*, Treviso: Angelo Colla, 2010, s. 229–249.